

sta nam pomagali, da smo dosegli navidez nemogoče. Srečno smo preživeli številne nevarnosti, prestali hude napore in imeli tudi tisti nujno potreben kanček sreče, brez katere pri tveganem plezanju na osemtisočake ne gre. 4. maja leta 1984 sva s Stipetom dosegla vrh 8156 metrov visokega Manasluja. Kako lepo je bilo na ozki grebenasti rezi, čeprav je pihalo, čeprav so prsti ledeni in je bil zrak tako redek! A stala sva tam zgoraj za Nejca in Anteja, za vse, ki so veliko žrtvovali, da je nama uspelo.

Nekaj dni kasneje smo se mimo Nejčevega groba vračali proti dolini. Iz nahrbtnika sem vzel kamenček, ki sem ga prinesel z vrha, in ga spoštljivo položil pod samotni križ. V znak hvaležnosti, prijateljstva, spomina in izpolnitve skupnega gorečnega hrepenenja. Težko se je bilo posloviti. A zaradi izpolnjenega cilja vseeno laže kot leto poprej.

V naslednjih letih smo, Nejčeva generacija, vse bolj posegali po vrhunskih ciljih in počasi se je izoblikoval tisti največji, ki ga je Nejc tako silovito začel. To je, osvojiti vseh štirinajst vrhov na Zemlji, ki segajo več kot 8000 metrov visoko. Enajst let kasneje smo jih res. Večinoma po novih, prvenstvenih smereh. Bilo mi je dano, da sem se večine teh odprav tudi udeležil. Kako smo se skupaj veselili, garali, trpeli, pa tudi jokali! Doživljali veličastna zmagoslavja, pa tudi tragedije. Nejc fizično žal ni bil več prisoten, zato pa nas je toliko bolj spremljal v naših srcih, mislih, pogovorih in spominih. Vselej, ko nam je uspelo kaj imenitnega, se mi je utrnila misel – kaj bi šele bilo, če bi bil še Nejc z nami.

Leto 1996 mi je prineslo moje najbolj ganljivo potovanje v Himalajo. Tretjič sem odšel pod Manaslu. Ne zato, da bi ga preplezal, ampak zaradi obljube, ki sem jo dal Nejcu, ko smo se po tragediji leta 1983 poslavljali od njega. Obljubil sem: če bo kdaj možnost, bom njegovo ženo Mojco in njune tri otroke pripeljal na njegov samotni grob. Vsa pot v pozni jeseni, od Katmanduja do lesenega križa pod Manaslujem, ki je trinajst let kljuboval viharjem, je bila en sam spoštljiv, umirjen in prijazen spomin na Nejca – moža, očeta, prijatelja, velikana slovenskega in svetovnega alpinizma. Magična dežela prijaznih ljudi, mavričnih barv in nezemsko visokih vrhov – na katerih so božanstva resničnost, ljudje, ki plezajo nanje, pa le privid – je v vseh nas, ki smo bili na poti k Nejcu, pustila sledi spoštljivega sobivanja človeka in narave.

»Moj oče je bil kralj! Poglej, kakšno pokrajino si je izbral za svoje pokopališče,« je rekel Nejčev najmlajši sin Jaka, očaran nad veličastno naravo, ki nas je obdajala. Sam pa sem se takrat v mislih pogovarjal z njim o vsem, kar se je medtem zgodilo, o vsem, kar smo dosegli, in o tem, kakšni izzivi so pred novimi generacijami plezalcev, ki jim je še vedno vzor.

Moj spomin na Nejca tudi danes, ob novem ponatisu Poti in magični letnici 2000, ostaja svetel, čist in neokrnjen. Le bolečina ob izgubi se je skozi leta spremenila v spoštovanje, srečo in ponos, da mi je bilo dano z njim »dобрšen kos poti prehoditi skupaj in iz iste malhe zobati drobtine.«

12. MEDNARODNI FESTIVAL GORNIŠKEGA IN AVANTURISTIČNEGA FILMA GRADEC 2000

ASTRONAVTI NA PLANETU ZEMLJA

NEVA MUŽIČ

Še pred začetkom festivala gorniškega in avanturističnega filma v Gradcu, dvanajstega po vrsti, je bilo možno brati tiskovno gradivo, ki je nakazovalo ne le dobro pripravljenost festivala, ampak določalo tudi njegovo mesto znotraj dogodkov, ki so se na filmskih festivalih vrstili v letošnjem letu.

Če primerjamo najbližjega med njimi, festival v Trentu, potem je jasno, da so bili tam poudarki predvsem na obletnici osvojitve Anapurne in na filmskih dokumentih, povezanih z osvojitvijo osemtisočakov ter seveda tudi na pogovorih z najbolj slavni alpinisti, ki so vsak po svoje prispevali k tej spektakularni alpinistični zgodovini. Edina, ki povezuje takratne dogodke s temi v Gradcu, sta **Sir Edmund Hillary** in **Tomaž Humar**. Nagovor glavnega direktorja festivala, alpinista in snemalca **Roberta Schauerja**, ter organizatorke **Barbare Korten-Tauscher** je opremljen s fotografijo obeh v družbi s slavim Novozelancem, ki je bil letos poleti na obisku v Grazu. **Tomaž Humar** ter seveda alpinist in snemalca filma v konkurenci **Stipe Božič** pa sta pred-

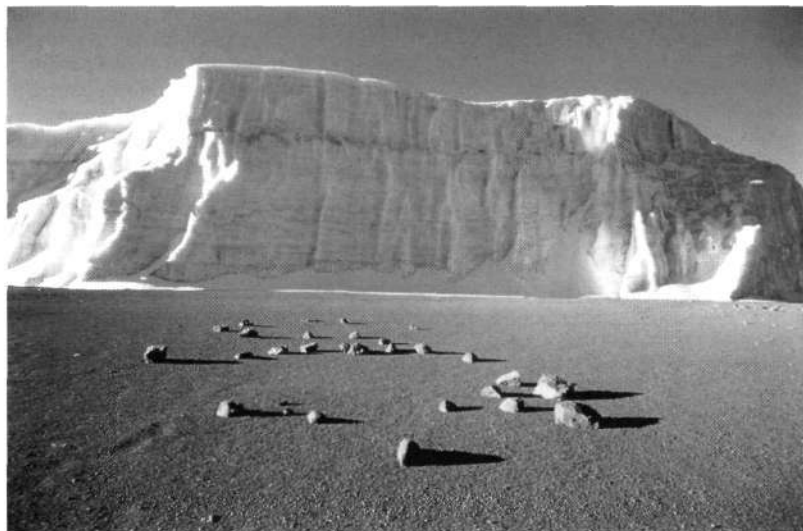
stavljena kot ustvarjalca glavnega alpinističnega dogodka festivala, ki je potekal v treh prekrasnih dvorah graškega Kongresnega centra.

KNJIGE, REVIJE, FOTOGRAFIJE

Knjižni sejem je bil ravno pravšnji, da ga je obiskovalec obvladoval. Tu si lahko knjige tudi kupil, kar sicer ni

Potapljanje v labirinte na Floridi

Prizor iz filma o Kilimandžaru

vedno običajno. Splošna ponudba je veljala najpomembnejšim vrhovom in gorskim sklopom s poudarkom na Alpah. Tudi avtorji so bili pretežno evropski, čeprav ni manjkal kakšen Američan s tamkajšnjimi velikanskimi stenami, seveda letos vseprisotna **Malloryjeva** »druga smrt«, **Reinhold Messner** in še nekateri drugi prispevki.

Razveseljivo je, da je vedno več ženskih prispevkov in da nas vedno več ženskih alpinistk gleda z naslovnice. Predstavljena je bila alpinistična oprema in simbolni zastopani svetilke za ves dan in pregled novejših klinov in derez ter seveda obleke proti mrazu in vetru, ostalo je bilo za nižje, bolj gorniške pohode.

Marsikaj je obiskovalcu rojilo po glavi, ko je hodil mimo elektronskih montaž, teleskopov, razstavljenih revij in številnih fotografij, ki jih je pripravila nemška revija *Berge*. To revijo odlikuje visoka kakovost slike in tekstov, želi biti drugačna ter prav zdaj razširja svoj monografski koncept. Romanje v hribe kot ritual čaščenja, narava kot svobodna, lepa, čista. Revija *Berge*, ki išče nove, nadarjene fotografe, se nam predstavi s fotogalerijo vseh finalistov za letošnjo nagrado in z nagrajenci zadnjih štirih let.

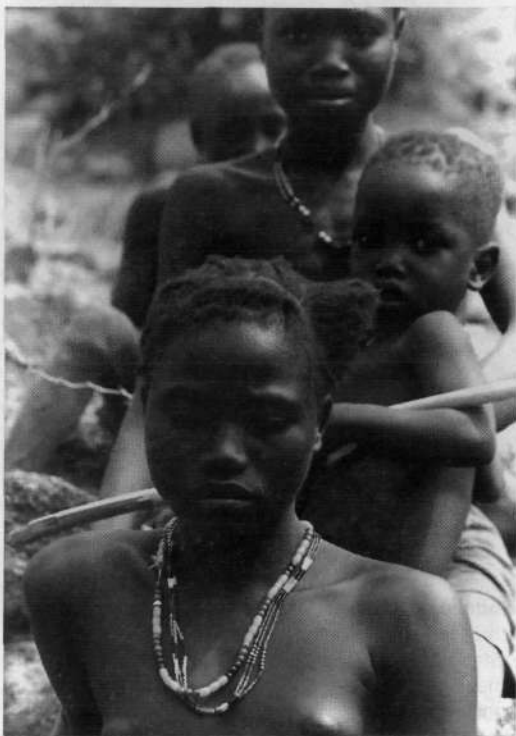
O trdem boju pohoda na naslovnice nam pove marsikaj enourna predstavitev diapozitivov že uveljavljenega fotografa, hkrati pa tudi predsednika letošnje žirije **Billa Hatcherja**. Po stenah osrednjega hodnika visi nekaj deset njegovih mojstrov, za katerimi so leta in leta garanja ter izkušnje. Brez plezalnih spretnosti bi bile nemogoče, brez pomoči drugih plezalcev prav tako. Seveda pa je treba spoznavati tudi tehniko in kako se določeni aparati obnašajo v naravi. Kajti biti fotograf krajine, »outdoor«, ni enako kot biti umetniški fotograf postavitev v ateljejih. Na dober posnetek lahko čakaš tudi ves teden, na posnetek, ki ti potem vzame dih. In če ni takšen in če ni vezan na edinstven dogodek, ti fotoreportaže nihče ne bo objavil in vloženi trud in materialni stroški gredo v nič.

Najbližji domač primer takšne vrste je fotograf **Arne Hodalič**, ki mu je propadla fotoreportaža v Paris Matchu, ko Tomaž Humar ni dobil Zlatega cepina, kar so očitno pričakovali vsi, celo nealpinistični mediji. Bill Hatcher pa je imel še to prednost, da je živel v kreativnem okolju, saj je bila njegova mama slikarka, ki mu je lahko veliko ponudila ne le v obliki znanja, potrebnega za kadiranje fotografije, ampak tudi s svojim zgledom trdega dela, kjer največ veljata vaja in vztrajnost. Seveda ne smemo pozabiti, da je bil njegov ded **Jim Miller** fotoreporter in mu je veliko pripovedoval o daljnih in nevarnih krajih, da se je šolal v Evropi, v Münchnu, nekaj korakov stran od Alp, in nato živel še v Wyomingu, kjer se je srečal z novinarstvom in se končno odločil, da prične prodajati fotografije. Ni bilo lahko, za zagon je prodal vse, kar je imel, in porabil vse, kar je prihranil, a le tako danes lahko pripoveduje svojo zgodbo.

NAPOVEDANI FILMI IN TEHNIKA

Letos je na festival prispelo 154 filmov, od tega jih je selekcijska komisija izbrala za tekmovanje 68. Filme so vrteli v treh dvoranah, vendar kljub vzporednim projekcijam ni bilo mogoče prikazati vseh, ampak so se odločili za približno štirideset predstav. Ostalo si je lahko vsakdo ogledal v manjši dvorani s še tremi separiji za video projekcije. Vse filme je bilo mogoče videti in s slušalkami tudi poslušati v izvorni verziji, za domačine pa je bil simultani prevod v dvorano.

Mednarodni žiriji je bilo pri ocenjevanju v oporo kratko protokolarno besedilo, ki pa je v bistvu vzpostavljalo kriterije, ki so sicer potrebni za dober film, še zlasti umetniški: film mora biti tehnično dovršen, kar zadeva uporabo vseh izraznih sredstev, stremeti mora k čim večji kakovosti, upoštevati elemente alpinizma, žurnalizma in filmske zgodovine, hkrati pa biti tudi etnološko zanimiv. Najboljši od teh iz vseh kategorij, ki zadovoljuje vsem tem kriterijem, dobi nagrado »grand prix Graz«, zlato kamero (Kamera Alpin in Gold) pa prej-

Tomo Križnar in Maja Weiss: Nuba, čisti ljudje

mejo najboljše filmi iz kategorij alpinistični dokumentarci, plezanje v skali in ledu, avantura, narava in okolje ter alpske in tuje kulture.

Veliko filmov, ki smo jih gledali letos, je bilo še posnetih na filmski trak, vse več pa že na video; kar se kaže kot odlična perspektiva, so izdelki, ki so že (ti so izjeme, ki potrjujejo pravilo) ali pa bodo uporabljali digitalno tehniko visoke definicije (HDTV), ki ob podpori primernih projekcijskih aparatov, česar se ob odličnih dosežkih Sonyja ni bati, dosežejo kakovost filmskega traku. Dokaz za to so nam pokazali na festivalu, saj je film »Divje Alpe« **Jurgena Martina** posnet prav v tem video formatu, ki ponuja jasnost in kontrast klasičnega filma.

Na drugi strani pa ima v prihodnje možnost preživetja tudi IMAX-70 mm format, kar je dokazal izredno dobro sprejet film Everest, ki je podrl vse blagajniške rekorde, vendar zahteva za predvajanje vse kaj drugega kot že omenjeni digitalni izdelki: posebne dvorane s posebno tehniko, za to usposobljene ljudi in seveda požrtvovalne snemalce, med katere sodi tudi sam direktor graškega festivala Robert Schauer, ki je letos poleti še držal kamero pod Kilimandžarom in na njem (skupaj z **Jackom Tankardom**) snemal film, o katerem je bilo na festivalu mogoče videti devetminutni dokumentarec z naslovom »Gora z mnogimi obrazy«. Bil je, kratka, član IMAX tima, ki se je zbral okoli še danes slavnega in spoštovanega snemalca **David Breashearsa**, ki je želel pokazati še kaj drugega, kot je bil film »Sneg na Kilimandžaru« (po romanu **Ernesta Hemingwaya**) pred njim. Zaveda se, da je tudi mrtvi vulkan, najvišja

samostojno stoječa gora na svetu, prav toliko zanimiva za gledalca kot Everest, saj s svojimi posebnostmi, snegom in afriško savano pod seboj še vedno buri gledalčevo radovednost, ki jo Breashears še podvaja z dodatno zgodbo z otroki v glavnih vlogah. Celotni film bo na sporedu leta 2002. Ostali filmi so bili na sporedu že novembra letos.

KAJ PA ŽIRIJA?

Navadno o žirijah ne slišimo veliko ali pa le kaj spornega, zato si oglejmo letošnje člane in ugotovimo, kakšne sposobnosti so potrebne, da lahko postaneš član mednarodne žirije, ki sicer ni imela nobene novinarske konference, na kateri bi utemeljila odločitve in se zagovarjala pred morebitnimi neljubimi vprašanji, ampak je gledalce in nagrajence postavila pred končni rezultat.

Članica žirije je bila **Tina Radke-Gerlach** (Nemčija), ki že 17 let dela za nemško televizijo ZDF (arte) kot filmski avtor in producent. Po več kot sto igranih prispevkih se je osredotočila na dokumentarne filme in reportaže. V okviru njenih filmskih ekspedicij lahko omenimo prečesanje Butana po dolgem in počez, peš, z Reinholdom Messnerjem. Je tudi prva ženska, ki je s kajakom premagala pot od Aljaske do Sibirije. Do danes je pripravila 25 dokumentarcev, ki so ji prinesli tudi nekaj nagrad, žal pa jih pri nas nismo videli (mogoče jih bomo kdaj v prihodnje v oddaji Gore in ljudje). Najraje ima Arktiko in budistična območja. Piše knjige, objavlja fotoreportaže, trenutno pa izpopolnjuje svoje znanje buizma na univerzi v Hong Kongu.

Bill Hatcher (ZDA) je alpinist in fotograf, o katerem smo nekaj že povedali. Je fotograf za naravo in objavlja v revijah, kot so National Geographic, Discovery Channel, Outside Magazine, Reebok, IMAX Corp, Patagonia itn. Pojavil se je že na več kot 40 naslovnih, kot so Geo, Newsweek, Paris Match, Bunte, Elle itn. ter zmagal na nekaterih mednarodnih natečajih. Sodi tudi med boljše alpiniste in je pred nekaj leti spremljal odpravo pod Trango Tower.

Klaus Feichtenberger (Avstrija) je študiral jezikoslovje, angleščino in nemščino z literaturo in prevajanje. Zadnjih dvajset let prevaja v glavnem s področja fotografije in umetnosti. Šest let je delal v Španiji, Veliki Britaniji, Nemčiji in Ameriki. Je tudi novinar, pisec reklamnih tekstov (copy writer) in fotograf ter poučuje na oddelku za prevajanje in interpretacijo na graški univerzi. Do sredine osemdesetih let je bil producent in tudi režiser več filmov, od leta 1991 pa dela dokumentarne filme za ORF in mednarodne koproducente, kot so BBC, ZDF in Discovery USA.

Kees T'Hooft (Nizozemec v Angliji) je alpinist, snemalac in montažer. V London je prišel študirat na mednarodno filmsko šolo in je ostal v tem mestu. Najprej je delal kot pomočnik montažerja tako pri dokumentarnih kot igranih filmih. Delal je celo s slavnim **Davidom Leanom** pri filmu »Potovanje v Indijo« (igral je tudi pri nas). Ko se je pridružil odpravi v južno Gruzijo, se je njegovo življenje spremenilo. Film so prikazali v ciklu National Geographica. Od takrat dela kot snemalac in glavni direktor fotografije na angleški in ameriški televiziji. Prejel je kar dve nagradi zapored. Snema tako rjavenje

ruskih podmornic kot alpinistične odprave v Himalajo, pa tudi vožnja s kanuji po severozahodni Kanadi mu ni neznana.

Dieter Pochlatko (Avstrija) je filmski producent. Rojen v Grazu je študiral nemščino in romanske jezike. Prvič je prijel za kamero v očetovem podjetju »epo-Film« in leta 1977 postal upraviteljski partner. Potem je posnel vrsto mednarodnih projektov in postal direktor oddelka za audio in film pri koroški gospodarski zbornici. Njegovi največji dosežki: trikrat prva nagrada za najboljši turistični film, šestkrat prva nagrada za film s področja gospodarstva in dvakrat za najboljši igrani film. Prejel je tudi nagrado Romy za televizijsko zabavno serijo »Idealen kandidat«. Trenutno snema celovečerni televizijski film, njegov dokumentarec »Čarobna drevesa Assama« pa je prišel v finalno skupino za nagrado »Wild Screen 2000«.

Glede na to o verodostojnosti žirije, ki je podelila nagrade, verjetno skoraj ni dvomiti.

TIBET

Tibet je bil nekako neimenovana srčna linija letošnjega festivala, ki pa je želela opozoriti predvsem na glavno temo festivala v letu 2002, v letu gorá torej. Potem ko se nam je zdelo, da je bilo o Tibetu že vse ali pa vsaj veliko povedanega, se vendarle najdejo filmi prese- nečenja.

V uvodnem gradivu za medije se je članek o njih začel z besedami, da je mesto Graz »gateway« ne le za gledanje hribov in narave, ampak tudi za spoznavanje različnih verstev in kultur. Graz v tem pogledu deluje kot mesto dialoga, saj so v njem ponovno postavili sinagogo, leta 2002 pa bodo organizirali svetovni kongres tibetanskih budistov za mir na svetu.

Med filmi omenimo celovečerni »Windhorse«, kar pomeni molitveni zvitek razseljenih Tibetancev, katerih molitev naj bi veter raznesel po himalajskih vrhovih. Gre za usodo treh otrok, ki po brutalni dedkovi smrti ostanejo sami in se čez osemnajst let soočajo s političnimi problemi, ki se dotikajo njihove najosnovnejše eksistence. Z zgodbo se avtor dotakne političnih dogodkov v daljšem časovnem obdobju.

V ta sklop sodi še film »Pod Everestom«, ki opisuje Hillaryjeve dobrodelne akcije, predvsem postavitev šolske mreže v revnih vaseh pod Everestom.

»Iskalci zakladov« so vohuni, ki so v 19. stoletju vstopili v Tibet kot budistični menihi, da bi pomagali poveljniku britanske armade **Siru Francesu Younghusbandu** pri vstopu v prepovedano mesto Lasa, ki se ga je prvi v zgodovini lotil z orožjem. »Zunaj Tibeta« pa je film po resnični zgodbi o ljubezni med nemško punk pevko, ki se je rešila zasvojenosti z mamili prav s pomočjo zenbudizma in postala nuna, in tibetanskim menihom, ki je bil zaradi političnega delovanja najprej zaprt, potem pa je zbežal v Indijo, kjer je prišlo do srečanja. Prepovedali so mu tudi opravljanje meniških nalog, tako da zdaj v Nemčiji na cesti propagira ideje svoje dežele. Film je predvsem en sam velik vprašaj ne le o usodi ljudstva, ampak tudi o usodi mešanja kultur na zasebni ravni –

Molitveni zvitek

kako se je možno kot posameznik vključiti v tujo družbo, pa naj bo to Nemka ali Tibetanec.

Za zaključek vidimo še pogovor z **Dalai Lamo**, 14. po vrsti, ki govori o svojem življenju v Lasi, pa tudi o begu v kraj Dharamsala v severni Indiji pred 42 leti.

NAGRADE

Filmi, ki smo jih videli v vseh treh dvoranah in nekaj še na video kasetah, so izredno kakovostni, izredno zanimivi in odkrivajo človekovega duha po raziskovanju tako pod vodo kot na zemlji in tako visoko v zraku, da se že skoraj dotikajo »božjega«. To niso le navadni potopisi, ampak tudi raziskave o tem, kaj je bilo z našo zemljo na začetku – ali današnje trditve zares držijo ali pa bo počasi potrebno resneje prisluhniti tudi alternativnim namigom. Takšni so predvsem veliki raziskovalni projekti (v glavnem) televizije National Geographic, omenimo le potapljanje v podzemne vodne rove na Floridi, pa vstop v vulkan Vanuatu na oddaljenem otoku v južnem Pacifiku, tri otroške inkovske mumije na gori Llullaillaco v Argentini (fantastična kriminalka zaradi objektivnih vzrokov, s katerimi so se morali spoprijeti znanstveniki, in najbrž to sploh ni edini primer), pa raziskave v dolini Amazonke, ki povezujejo to celino s pomočjo artefaktov, na primer školjk in fosilov, z afriško – in tako naprej.

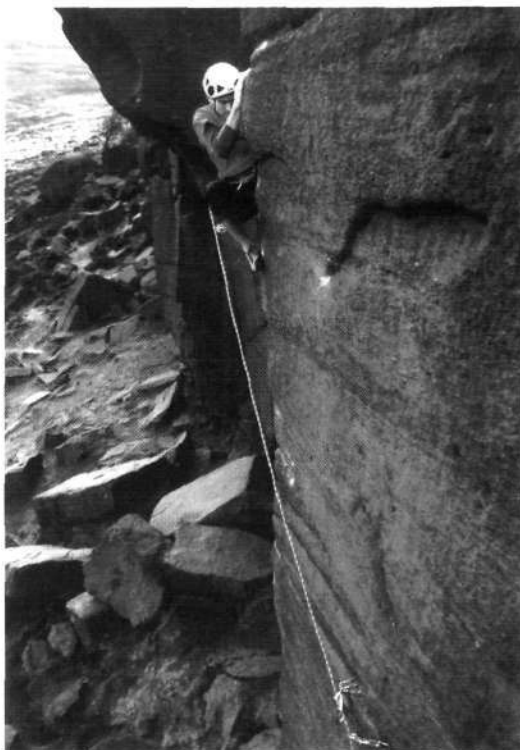
Poleg te kategorije so seveda vedno najbolj zanimivi filmi, ki govorijo o človekovi drznosti in preverjanju tako naravnih sil kot lastnih moči. Teh filmov je bilo kar 537

nekaj, osnovna nit vseh pa je bila, da se njihovi junaki gibljejo na robu, da imajo raje smrt (če je že treba) kot dolgočasen vsakdan, da je njihova pot začrtana in zato do neke mere vnaprej določena in v tem smislu immanentno ponujajo odgovor, da se ni najbolj modro vtikati vanjo. Moramo omeniti izvrstne filme, kot so »Stikine« (ZDA), Everest vseh rek, kot ji pravijo, po kateri se odpravi skupina kanuistov na vožnjo, ki bi se lahko končala vse drugače, kot se je, pa »Trpljenje na južni transverzali« (Nova Zelandija), kjer gre za petdnevno neprekinjeno tekmovanje v človekovi vzdržljivosti, »Ravotežje« (Velika Britanija – kako premagati nepričakovan neuspeh pri prostem plezanju), »Drama v severni steni Eigerja« (Nemčija – tragedija dveh mladih alpinistov, ki ju je presenetilo slabo vreme in rešilo golo naključje), »Zadnja avantura« **Erica Escoffiersa** (Nemčija – o Francozu, ki mu je po hudi avtomobilski nesreči in napol paraliziranemu uspelo priplezati na Čo Oju, z naslednjega, Broad Peaka, pa se ni vrnil), »Ganek« (Poljska – hrib v Tatrah, na katerega je pozimi sam plezal **Wiesław Ignatowski**, film, ki izrecno dokazuje, da za vsak uspel film ni potreben le dober vzpon, ampak tudi izvorna ideja), »K2 – pogubna strast« (Nemčija – o tem, kako sta lani **Hans Kammerlander** in **Konrad Auer** želela na vrh, a se je pred njuni očmi odvijala drama, kako rešiti ranjenega romunskega alpinista).

Vse to in še marsikaj se odslikava tudi v nagrajenih filmih.

Grand Prix Graz je dobil poljski film »Ikar« o kontroverznem jadralnem letalcu **Bogdanu Kulki**, ki je s svojimi drznimi leti ne le navduševal in prejemal nagrade, ampak tudi zabaval vsega naveličano občinstvo, ko se je šemil v različne živali in vzemirjal moralo, po drugi strani pa pisal neverjetno modre članke za revijo »Aviation Review«, in sicer v svojem poetičnem slogu, kot se je izrazil glavni urednik. Tudi sicer je film v osnovi kombinacija med dokumentarnimi posnetki Kulke, ki se je kot siceršnji profesionalni fotograf med poleti snemal, z vsemi komentariji in vzhicnimi kriki, in dodanim gradivom, ki zajema predvsem razmišljanja najbližjih sorodnikov in znancev, predvsem jadralnih padalcev, o glavnem liku. Ni potrebno razlagati, da so njegovo obnašanje ljudje v glavnem razglasili za norost in da se njegova lastna usoda konča seveda tako, kot se zanj lahko, se pravi z radikalno potezo: ko že leti smrti naproti, gre pri nevarni spirali do konca. Film je prava majhna mojstrovina, kar ni nič čudnega, saj jo je zrežiral in zmontiral **Mirosław Dembinski**, sicer profesor za montažo na svetovno znani filmski šoli v Lodzu.

Za nas je zanimiva nagrada v kategoriji alpinističnega filma, ki jo je prejel film »Dhaulagiri Express« o solo vzponu preko južne stene te gore, ki ga je opravil Tomaž Humar, junak festivala še pred festivalom. Zato najdemo v press materialu tudi njegovo biografijo z naslovom »Portret moža, ki prekima meje«. Enake pozornosti je bil deležen tudi režiser in scenarist Stipe Božič, ki je nagrado iz rok direktorja Roberta Schauerja tudi osebno prejel. Festival se je torej poklonil alpinističnemu uspehu in snemanju tega uspeha, hkrati pa pouda-

Prizor iz filma **Ravnotežje**

Vse fotografije: 12. mednarodni festival gomiškega in avturističnega filma v Gradcu, Robert Schauer Filmproduktion GmbH

ril tudi nove tehnologije, ki so bile pri tem uporabljene, še zlasti internetno spremljanje v živo, ki je nekako tudi premaknilo vizualne meje spremljanja alpinističnih dosežkov.

CELOVEČERNI IGRANI FILM

Za nas je zanimiv še film »Nuba – čisti ljudje«, ki je na vsakem festivalu izredno opažen. Prejel je nagrado v kategoriji alpskih in tujih kultur. **Tomo Križnar** je prišel po nagrado, čeprav ne gre pozabiti profesionalnega dotika režiserke **Maje Weiss**, ki je izredni vsebini dodala pravšnjo mero filmskosti. Film se zdi vsak dan bolj aktualen, kot lahko beremo v dnevnem tisku.

Najboljši film v kategoriji plezanja v skali in ledu je »Drama v severni steni Eigerja«, ko je režiser **Gerhard Baur** posnel dramo dveh prijateljev, ki sta v veliki meri po njegovi zaslugi ostala živa, čeprav sta enajst dni doživljala pekel med življenjem in smrtjo. V kategoriji avanture je povsem zaslužno zmagal film »Skrivnostni Mamberano«, film, ki je neverjeten dokaz, kaj vse zdrži človek tako fizično kot mentalno, če se bori za svoj cilj. Mamberano je namreč strogo zastražena pokrajina, že sama po sebi dovolj nevarna, dostop do nje po neznanem in smrtno nevarnem terenu pa skoraj samomorilski, saj gre za eno od zadnjih neraziskanih območij na Zemlji, za delček Nove Gvineje, za katerega so menili, da ga tako in tako naseljujejo ljudožerci. V

kategoriji narava in okolje pa je prejel nagrado film »Pra-Amazonka, reka iz puščave«, o kateri smo že spregovorili. Je bila Amazonka nekoč v afriški puščavi? se glasi vprašanje.

Festival v Gradcu je pokazal tudi to, da planinski celovečerni igrani film sploh ni nemogoč, da je v okviru čistih planinskih filmov možno preseči zgolj opisovanje dosežkov, samo kazati gorsko sceno in poseči po tistih elementih, ki v osnovi sicer črpajo iz resničnosti, ki pa lahko postanejo primerni za umetniško delo, ko postanejo predmet našega poželenja, ko presežejo zgolj svoj fizis in se spremenijo v metaforo, v nosilca splošnega pomena, kjer so ljudem – plezalcem dodeljene vloge, ko prekoračijo svojo aktualno entiteto.

Plezalci morajo, skratka, preseči vlogo alpinista, plezalca, izletnika, karkoli.

Tak primer je bil film »Prvi v navezi« (drugi del nosi naslov »La Grande Crevasse«), ki iz resničnega dogodka družine gorskih vodnikov Servettaz črpa ljubezensko zgodbo, v kateri avtorji razmišljajo ne le o nevarnostih v gori in o človeških usodah ob ali na njej, ampak o usodah nasploh, ki jih poosebljajo filmski junaki. Razmislek velja predvsem domačim logom, saj vemo, da je celovečerni planinski (umetniški) film od začetkov, se pravi od filmov »V kraljestvu Zlatoroga« in »Triglavske strmine« naprej, ostal skrita bolečina Slovencev, v katero je le enkrat stopil »Steber« z **Jožo Čopom** in **Pavlo Jesihovo** – in glej, tudi ona je imela kinematograf!

MALO ALI ČISTO NIČ ZNANE ALBANSKE GORE – 2

PLANINEC BOTANIK NA MAJI E JEZERCĚS

TONE WRABER

19. julij 2000. Po jutranji kavi se odpraviva navzgor. Najin cilj je Jezerski vrh. Prvi del vzpona naju vodi čez povsem popasen svet. Kmalu nad studencem pa steza vstopi v vlažen žleb, v katerem naju čaka pravzaprav pričakovano presenečenje: na vlažnih, senčnih in kamnitih tleh je v večjih preprogah zelenela modrocvetoča koroška vulfenovka (*Wulfenia carinthiaca*). To je znamenita rastlina, ki je bila vse od odkritja leta 1779 znana le na nekaj nahajališčih v okolici Mokrin nad Šmohorjem v Karnijskih Alpah, nakar so jo leta 1903 našli tudi v Črni Gori in se je z novimi najdbami v Črni Gori, Albaniji in na Kosovem polagoma oblikoval danes znani balkanski, od koroškega mnogo večji areal. **Marash** mi je zaupal, da je prvi albanski botanik, ki je videl koroško vulfenovko v naravi.

Izstop iz žleba je malce neroden, potem pa naju je steza pripeljala na obsežne pašnike in se v velikem loku pod grebenom Maje Malisores z značilnim naravnim oknom obrnila k prelazu Qafa e JezercĚs. Na njem se odpro čisto novi pogledi. Takoj na sever od njega je Maja Bojes (2461 m), proti severovzhodu se v dolini sveti gladina ledeniškega jezera Liqeni Madhe (Veliko jezero), na jugovzhodu pa je vrh, ki s svojo sivomodro apnenčasto kamnino, belino obsežnih snežišč, drzno stožčasto obliko in vso okolico prekašajočo višino za dolgo časa pritegne občudujoč pogled. Jezerski vrh, višinski prvak Prokletij, se v vsej svoji veličini vzpenja v višave. Blizu je bil, a se je vendar zdel daleč in tudi ne ravno preprosto dostopen.

Do tega prvega bližnjega srečanja z njim nisem prebral nobenega opisa vzpona na njegov vrh in sva si ga vsekakor morala poiskati sama. Po kratkem razglab-

Pogled s severozahodnega pobočja Maje e JezercĚs na Majo Bojes (2461 m), na katere levi strani je sedlo Qafa e JezercĚs. Na drugo stran sedla se pobočje najprej planotasto, nato pa strmo spušča v dolino, ki od sedla Qafa e PejĚs poteka čez ravnici Fusha e RudnicĚs in naprej v dolino Ropojani (že v Črni Gori). Vrhovi levo zadaj so na albanski strani skupine Vezirove Brade, ki ločuje dolino Grbaja in Ropojani. Od ledenika zaobljeni svet, ki se navidez nadaljuje kar v Majo Bojes, je od te v resnici ločen po globoki dolini z ledeniški jezeri. Ta »Jezerski Dol« se na severni strani konča na albansko-črnogorski meji, kjer je albanska (zdaj že opuščena) planina Buni i JezercĚs, na južni pa z močno zasneženo kotlino Lugu Grads neposredno pod ovršjem Maje e JezercĚs.

